

เท่าที่รู้

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ เรามาวัดมา มาเพื่อปัจจัยของเรา นะ เรามาประพฤติปฏิบัติ วัดเป็นที่สงบสงัด วัดเป็นที่พึ่งพาอาศัย พึ่งพาอาศัยนะ คนตกทุกข์ได้ยาก เขาเข้าวัดเข้าวา เข้าวัดเข้าวาถ้ายังบวชไม่ได้ก็อาศัยวัดเพื่อประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติเพื่อรักษาใจของตัวเอง คนเราเกิดมาเวลาอยู่ทางโลก ทำมาหากินจนแก่เฒ่า พอแก่เฒ่าขึ้นมา ก็เข้าวัดเข้าวา เพื่อสะสมเสบียงกรังของตัวเอง

เวลาแก่เฒ่าขึ้นมา เราจะต้องเดินทางไกล คนจะเดินทางไกลนะ เพราะเราเป็นชาวพุทธ เราเชื่อในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนถึงการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย การเวียนว่ายตายเกิด เพราะมีการเวียนว่ายตายเกิดๆ มีการสะสมบารมีขึ้นมา พระโพธิสัตว์ เวลาปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เวลาสร้างสมบุญญาธิการ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ทำสิ่งนี้มาๆ จนหัวใจอึดเต็มขึ้นมา เวลามาตรัสรู้ธรรมเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ก่อนตรัสรู้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ มีความรู้ใหม่ มีความรู้ นะ มีการศึกษา ถ้ามีการศึกษา เป็นลูกกษัตริย์ทำไมจะไม่มีการศึกษา มีการศึกษาก็มีความรู้ ความรู้ ทางโลก ใ ถ้าความรู้ทางโลก ความรู้ทางโลกเพื่อสัมมาอาชีวะ เพื่อการประกอบอาชีพ แต่ความรู้ในการปกครอง ความรู้ในการปกครองนะเหนือกว่า เหนือกว่าเพราะต้องปกครองเขาด้วย ถ้าปกครองเขาด้วย ต้องมีกุศโลบาย มีต่างๆ เพื่อเอาชาติ เอาชาติของตัวเองให้รอดได้ มีความรู้ๆ แต่ความรู้ๆ นั้นเป็นความรู้ทางโลก เป็นโลกียปัญญา

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรมๆ ขึ้นมา เป็นไป่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา ความรู้ๆ นี้เป็นความรู้ที่เหนือโลก ถ้าความรู้เหนือโลก วางธรรมและวินัยนี้ไว้ วางธรรมวินัยให้เราศึกษาไป ศึกษาเพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาตัว

ของท่านเป็นตัวอย่าง เอาตัวของท่านเป็นตัวอย่างนะ เพราะเราต้องยึดแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเราเป็นชาวพุทธไง

ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ไม่พบพุทธศาสนา ถ้าไม่มีพระพุทธรูปศาสนา เราก็ไม่นับถือลัทธิ นับถือความเชื่อของเรา ถ้ามีความเชื่อของเรา เพราะคนเกิดมา คนเกิดมาทุกคนก็จะหาที่พึ่งๆ เพราะคนเกิดมามีแต่ความทุกข์ความยาก ความทุกข์ความยากเพราะโบราณนะ สมัยโบราณ ในเมื่อการศึกษาโลกยังไม่เจริญ เขาก็เชื่อ กราบภูเขา กราบต้นไม้ สิ่งบูชา บูชาสิ่งต่างๆ ขึ้นมา บูชาเพราะอะไร เพราะชีวิตมันไม่แน่นอน ชีวิตไม่แน่นอนนะ

ในปัจจุบันนี้เพราะการแพทย์เจริญ อายุขัยของมนุษย์ก็เจริญ แต่สมัยโบราณ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา เวลาต้องรักษาตัวกันเอง เพราะมันการแพทย์ยังไม่เจริญ พอเราเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา เวลาคนมีทุกข์มียาก มันจะหาที่พึ่งที่ไหนดละ ถ้าไม่มีที่พึ่ง ก็มีความกลัว มีความกลัว มีความตกใจ ถ้ามีความตกใจ หาที่พึ่งๆ แล้วจะหาที่พึ่งที่ไหน

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ตรัสรู้ธรรมเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนอดีตชาติไปเห็น เห็นที่มาที่ไป แล้วถ้าจุติอุปปาตญาณก็ยังเห็นว่าความเป็นไปของโลก ความเป็นไปของโลกที่มันจะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ แล้วคนที่เกิดมาจะมีอำนาจวาสนาประพฤติปฏิบัติดังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไหม มันก็ไม่มีวาสนาขนาดนั้นใช้ไหม ถ้าไม่มีวาสนาขนาดนั้นก็ให้ทำบุญกุศลกัน ทำบุญกุศล คนเรามีบุญเป็นที่พึ่งที่อาศัย เวลาบุญพาเกิดๆ มันก็ไม่ทุกข์ไม่ยากจนเกินไป

ถ้าไม่ทุกข์ไม่ยากจนเกินไปนะ แต่เวลาทำบุญๆ ก็เลสมันขัดแย้ง ก็เลสในหัวใจของเรา มันต่อต้าน ถ้ากิเลสในหัวใจต่อต้าน เราเกิดมา เราก็ทุกข์ เราก็อายกอย่างนี้อยู่แล้ว ชีวิตเราก็อายแสนเข็ญอยู่แล้ว ทำไมจะต้องมาทำบุญกุศลอย่างนี้อีก

แต่ถ้าคนเขามีอำนาจวาสนาบารมี เขามีน้ำใจของเขา เขาทำของเขาด้วยหัวใจของเขา ด้วยความเชื่อมั่นของเขา ถ้าความเชื่อมั่นของเขา เขาทำเพราะอะไรละ จริตนิสัย การสร้างสมบุญญาธิการมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์ มีแต่การเสียสละ มีแต่การสร้างสมบุญญาธิการ สร้างบารมี การสร้างบารมี สร้างด้วยความพอใจ ความพอใจเพราะทำคุณงามความดีใจ คนไม่ทำคุณงามความดีก็เลสมันก็ชักลากไปทั้งนั้น เราไม่ให้กิเลสชักลากไป เราจะฝืนกิเลสสร้างคุณงามความดีของเรา

ถ้าความดีของเรา ถ้าคนยังไม่ประพฤติปฏิบัติองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เทศนาว่า การ ให้เขามีหัวใจที่เป็นธรรม ให้เขามีศรัทธา มีความเชื่อ ถ้ามีศรัทธาความเชื่อ ศรัทธาเป็น อริยทรัพย์ เพราะมีศรัทธามีความเชื่อมั่นถึงมีสามัญสำนึก ถ้ามีสามัญสำนึกก็เป็นคนที่ดีใจ คนที่ดี จะดีได้ที่ไหนล่ะ จะดีได้เพราะว่ามีหัวใจที่เข้มแข็ง หัวใจที่มีหลักเกณฑ์ ถ้าหัวใจไม่มีหลักเกณฑ์ มันก็ไหลไปตามกิเลสค้นหาความทะยานอยาก

กิเลส เวลาว่ามารๆ มารมันชักนำไป ถ้ามารชักนำไป ศาสนาสอน สอนที่นี่ สอนการรื้อ คั้น สอนการทำชำระล้าง การชำระล้าง การรื้อคั้น ชำระล้างจะชำระล้างที่ไหน ที่ว่าเรามาศึกษา กัน เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติทุกคนก็เร่รอน ทุกคนก็คิดว่าเราจะปฏิบัติได้อย่างไร เราจะมี ความรู้มากน้อยขนาดไหน ก็ศึกษา ศึกษาในสมัยโบราณ ไปศึกษาจากพระ ศึกษาจากวัด เพราะ วัดเป็นที่รวมนักปราชญ์ พระเป็นผู้ค้นคว้า เป็นผู้ที่ศึกษาธรรมะ ไปศึกษา ศึกษาจากวัด ถ้าศึกษา จากวัด ศึกษามาก็เป็นความรู้ของเรา มันก็เป็นประเพณีวัฒนธรรมมา

ถ้าเรามีการศึกษาแล้ว เรามีความรู้ เท่าที่รู้ คนเราแสดงออกเท่าที่ความรู้ นั่น จะมีความรู้ มากมีความรู้ขนาดไหน ก็แสดงออกตามความรู้ นั่น ถ้าความรู้ ดูทางโลกในปัจจุบันนี้ ถ้า ปัจจุบันนี้ถ้าพยายามให้มีการศึกษา เพราะถ้ามีการศึกษา ศึกษาแล้ว โลกเราเจริญ เจริญด้วยการ ศึกษา ประเทศชาติเจริญ เจริญด้วยการศึกษา เพราะศึกษาแล้วคนมีปัญญา ถ้าคนมีปัญญา ขยันหมั่นทำมาหากิน ถ้าทำมาหากิน ทำมาหากินเศรษฐกิจก็จะดี ถ้าเศรษฐกิจดี โลก การพึ่งพา อาศัยกัน มันก็มีที่พึ่งพาอาศัย มันอยู่เย็นเป็นสุข

การศึกษานั้นก็ไปศึกษา ถ้าศึกษาแล้วมีคุณธรรม ศึกษาแล้วเป็นคนดี มันก็เป็นคุณงาม ความดี แต่คนศึกษา ศึกษาแล้ว ถ้าคนที่เห็นแก่ตัว คนที่ทำลายล้างเขา เพราะมีการศึกษามีความรู้ ก็ทำลายเขาได้มาก สัตว์ สัตว์เวลามันจะทำร้ายกัน มันทำร้ายกันด้วยเขี้ยวด้วยเล็บของมัน มนุษย์ เวลาทำร้ายกัน จะทำร้ายกันด้วยมนุษย์ที่ไม่มีปัญญาก็ทำร้ายได้เล็กน้อย มนุษย์ที่มีปัญญา เขาคิด เขาโกง เขาทำได้มหาศาลเลย คนเรามันเสียใจ ซ้ำใจ เพราะว่าเวลาเขาคิดเขาโกง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงวางศีล ๕ ศีล ๕ ไม่โกหก ไม่มดเท็จ ไม่หยิบฉวยของ ใคร ไม่ทำสิ่งต่างๆ ให้สังกรรมเย็นเป็นสุข ถ้าสังกรรมเย็นเป็นสุข ถ้าคนมีศีลมีธรรมมันก็ฝืนใจ ของใจตัวเองได้ ถ้าคนไม่มีศีลไม่มีธรรม ความคดความโกงอย่างนั้นถ้ามีการศึกษา ศึกษาแล้ว เป็นคนดี มันก็เป็นเรื่องของความดีใจ

ความดี ความดีทางโลก เท่าที่รู้ๆ คนที่มีความรู้ขนาดไหน เขาก็แสดงออกได้มากขนาดนั้น แล้วคนมีปฏิกิริยาไหวพริบขึ้นมา มันจะแสดงออก แสดงออกได้มากขึ้นไปกว่านั้น เอาความรู้นั้น เอาความรู้นั้นถ้าเราศึกษาแล้ว ถ้าเราศึกษาธรรมะ มันจะสะท้อนใจเข้ามาใน วิชาชีพ เราทำมาแล้ว เราทำมาเพื่อตัวเอง ทำมาเพื่อช่วยชีวิตของเรา แล้วชีวิตนี้มันไปไหนล่ะ

คนเราเกิดมา เวลาเราระลึกถึงความตาย ระลึกถึงความตาย คนเราเกิดมาต้องตายหมด ถ้าคนเราเกิดมาต้องตายมันจะย้อนกลับมาที่ตัวเราเลย แล้วเราได้อะไร เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภมาเป็นพระโพธิสัตว์ ท่านหรือคัมภีร์ขนาดไหน

ถ้าเป็นชาวพุทธ ถ้าเราศึกษามาแล้ว พระเวสสันดรๆ ประเพณีทางอีสานนะ เขาแห่พระเวสฯ ๆ แห่พระเวสฯ นะ เพราะเป็นบุญใหญ่ของเขา ถ้าบุญใหญ่ของเขาใน เพราะเขาแห่พระเวสฯ เข้าบ้านเข้าเมืองของเขา เพราะมันเป็นเคล็ด เป็นเคล็ดเพราะว่าพระเวสฯ โคนขับออกจากเมือง โคนขับออกไปเพราะอะไร เพราะสละทาน ทำทานจนชาวบ้านเขาเห็นว่าสิ่งใดก็เสียดสละทั้งหมด แล้วชาติบ้านเมืองเขาจะอยู่อย่างไร

คนโน้นก็ขัดแย้ง คนนี้ก็ขัดแย้งใน เขาหลงผิดกันขับไล่ออกจากเมือง ออกจากเมืองเพราะอะไร เพราะว่าพระเวสฯ พระเวสสันดรตอนนั้นท่านเป็นพระโพธิสัตว์ จิตใจท่านสูงส่งกว่าชาวบ้านเขา จิตใจท่านมีเมตตามากกว่าเขา ทำประโยชน์ของพระเวสสันดร สละ เวลาเขาขับออกไปแล้วยังไปเสียดสละลูก เสียดสละลูก กัณหา ซาถิ เสียดสละนางมัทรี เสียดสละหมดเลย เพราะว่าป็นชาติสุดท้าย ชาติสุดท้ายต้องเสียดสละขนาดนั้น

แต่เพราะว่าผู้จิตใจที่ไม่มีคุณงามความดีเสมอกัน ก็มีความเห็นขัดแย้ง การทำขนาดนั้นมันมากเกินไป มันมากเกินไปจากสังคัมมนุษย์ใน แต่มันไม่มากเกินไปกับในหัวใจของพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์เสียดสละทุกๆ อย่าง เสียดสละมหาศาล เสียดสละมาตลอดเวลาอยู่แล้ว เสียดสละมาเพื่อโพธิญาณ

ฉะนั้นเวลามันอยู่ในพระไตรปิฎก อยู่ในประเพณี ฉะนั้นเวลาทางอีสานเขา เขาถึงมีแห่บุญพระเวสฯ เขาแห่เข้าบ้านนะ เขาเชิญพระเวสฯ เข้าบ้าน เข้าบ้านเข้าเมือง แก้เคล็ดกัน เพราะอะไร เพราะเราเป็นชาวพุทธ เราศึกษามาในธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระไตรปิฎกเขียนไว้ว่าอย่างนั้น แล้วพระไตรปิฎกเชื่อถือได้ไหมล่ะ พระไตรปิฎกมีจริงหรือเปล่าล่ะ เท่าที่รู้

ถ้าเท่าที่รู้ ศึกษามาแล้วมันก็ยังลังเลสงสัย ศึกษามาแล้วมันจะเป็นจริงหรือเปล่า เพราะกาลเวลามันสองพันกว่าปีมาแล้วมันจะมีจริงหรือเปล่า ถ้ามันไม่มีจริง สิ่งที่เราจะมาเขาตรวจทานกันมานะ มีความเชื่อ ต่อๆ กันมา ธรรมเนียมต่อๆ กันมา สิ่งที่เราศึกษาๆ ศึกษาๆ ศึกษาแล้วปริยัติเขาต้องให้ประพฤติปฏิบัติ ถ้าศึกษา ศึกษาเพื่อความรู้ ศึกษา คนเราจิตใจไม่เข้มแข็งพอ เวลาจะปฏิบัติขึ้นมาถึงปฏิบัติด้วยจินตนาการ ด้วยการคิดว่าตัวเองมีความรู้ ใจนี้เท่าที่รู้ๆ มันแสดงออก แสดงออกอย่างนั้น

ในสมัยปัจจุบันนี้ คุณ เวลาการศึกษา ถ้า กพ. เขาไม่รับปริญญาชั้น ศึกษา ยังสมัครงานในเมืองไทยไม่ได้ ในเมืองไทยเขาต้องให้ กพ. เขารับรองปริญญาชั้นก่อน แล้วเขาศึกษา ตอนนี้มีปัญหากัน เวลาว่าเขาศึกษาจบปริญญาโทของมหาวิทยาลัย แต่เวลาไปสอบ เขาจะไปสอบไปสอบเป็นผู้พิพากษา ทางราชการเขาบอกว่าปริญญาชั้น เขาสงวนไว้เขาไม่รับแต่จะไปสมัครงานอย่างอื่นได้

นี่ใจ ทำไมเป็นอย่างนั้น เขาบอกว่า

๑. การศึกษามาแล้วๆ อาจารย์ของเขามัน ไม่ครบกับข้อบังคับของเขา การศึกษามาชั่วโมงของเขาไม่ครบของเขา แล้วมาเป็นผู้พิพากษา ผู้พิพากษามันมีความหมายนะ เพราะผู้พิพากษาต้องว่าคดีความ อำนาจความยุติธรรมให้คนอื่น ถ้าอำนาจความยุติธรรมให้คนอื่น แล้วความรู้ของตัวจะอำนาจความยุติธรรมให้คนอื่น เรามีความรู้มากพอขนาดไหน ถ้าเราไม่มีความรู้ เราจะอำนาจความยุติธรรมให้ใคร

นี่ใจ เท่าที่รู้ๆ ศึกษาแล้วก็ตัวเองว่ารู้ มีความรู้นะ เพราะว่าเขาบอกว่า เขาไม่รับปริญญาจากมหาวิทยาลัยนี้ แต่ถ้าจะไปสมัครงานที่ไหน อย่างอื่น ที่อื่นเขารับอยู่ เพราะ เพราะว่ามันได้ขออนุญาตในการศึกษา ตั้งมาโดยความถูกต้อง ความถูกต้อง แต่ในเมื่อสิ่งที่ว่าผู้พิพากษานี้ต้องอำนาจความยุติธรรมให้คนอื่น มันต้องมีความรู้แน่น มันต้องมีความรู้ ความรู้แน่น

แล้วถ้าผู้พิพากษาเขาพิพากษาตามกฎหมาย ตามกฎหมาย เขาก็มีศีลธรรมหรือไม่ ถ้าเขามีสำนึก ผู้พิพากษาถ้าพิพากษาด้วยศีลธรรม ด้วยคุณธรรม อำนาจความยุติธรรม อำนาจความ

ยุติธรรม ถ้าอำนาจความยุติธรรมให้กับประชาชน แต่ แต่ความยุติธรรมในใจของเราละ ความยุติธรรมในใจ เท่าที่รู้ รู้ได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าความเท่าที่รู้ รู้ได้มากน้อยขนาดไหนมันก็แสดงออกขนาดนั้น

นี่พูดถึงเป็นภาคปริยัตินะ เป็นสิ่งที่ว่าความรู้ของเรา แล้วเวลาเรามีความตั้งใจ เราตั้งใจ เราอยากจะประพฤติปฏิบัติของเรา เราจะเอาความจริงของเรา เพราะเกิดมา เราก็ระลึกถึงตัวเราเองได้ว่าเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาเป็นมนุษย์นะ มนุษย์มีเท่านี้จริงๆ ถ้ามนุษย์มีเท่านี้จริงๆ ถ้าศึกษาธรรม ศึกษาธรรมแล้วมันจะสะท้อนใจ

คำว่า สะท้อนใจ เขาเรียกว่า ธรรมสังเวช ต้องมีคุณธรรมในใจ ถ้าไม่มีคุณธรรมในใจมันไปสังเวชอะไร สังเวชใคร มันไม่สังเวชใครเพราะอะไร เพราะมันระลึกถึงตัวเองไม่ได้ ถ้าไม่รู้จักสังเวชใคร มันพยายามจะหยาบคาย พยายามจะแสวงหามาเพื่อความมั่นคง มาเพื่อบำรุงกิเลส มาบำรุงค้นหาความทะยานอยากของตัว คิดว่าสิ่งนั้นจะเป็นสมบัติของตัว แล้วถ้าเวลาถึงที่สุดแล้ว ถ้าสิ้นชีวิตไปมันก็เป็นสมบัติของครอบครัวของตัว

แล้วมันจะเป็นความจริงอย่างนั้นไหม สิ่งที่ไม่เป็นความจริงเพราะอะไร ไม่เป็นความจริงเพราะสิ่งนี้มันเป็นสมบัติสาธารณะ สมบัติของสาธารณะนะ สมบัติของโลกเป็นสมบัติสาธารณะ ผู้ใดที่มีเขาวนมีปัญญา แสวงหามาเพื่อประโยชน์กับตัวในชีวิตนี้ได้ ถ้ามันแสวงหามาสมบัติของตัวเพื่อชีวิตนี้ แต่ถ้ามีสติมีปัญญา ชีวิตนี้มันคืออะไรละ ชีวิตนี้ความสุขแท้จริงมันอยู่ที่ไหน ถ้าความสุขแท้จริงมันอยู่ที่สังขาร ถ้าเราศึกษาธรรมแล้วเรามีเป้าหมายว่านั่นสังขาร แต่เรายังปฏิบัติไปไม่ถึง เราก็มีเป้าหมายของเรา

เท่าที่รู้ๆ มันรู้อย่างนี้ แต่ถ้ามีคุณธรรมในใจมันจะมีธรรมสังเวช ถ้าธรรมสังเวชมันระลึกใจ มันสังเวชนะ เวลาฟังเทศน์ฟังธรรมขึ้นมาแล้ว แล้วมันสะท้อนใจ ถ้ามันสะท้อนใจ มันจะหาทางออกแล้ว ถ้าหาทางออกแล้ว ทางออกมันออกที่ไหน ทางออกมันออกในหัวใจเราไป

ถ้าทางออกออกในหัวใจของเรา ที่เรามาประพฤติปฏิบัติกัน เรามาบวชพระ ใครเป็นคนมาบวช ถ้าไม่มีศรัทธามีความเชื่อมั่นจะมาบวชเป็นพระไหม ถ้าไม่มีศรัทธามีความเชื่อมั่นจะมาประพฤติปฏิบัติไหม แล้วศรัทธามีความเชื่อมั่นคืออะไร ศรัทธามีความเชื่อมั่นเป็นนามธรรม มันเกิดจากจิต มันเป็นนามธรรมที่เกิดจากจิต

ถ้ามีศรัทธามีความเชื่อมั่นถึงจะหาทางออกไป ถ้าหาทางออก เราประพฤติปฏิบัติ คำว่าประพฤติปฏิบัตินี้ เรื่องของศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อ เป็นเรื่องของนามธรรม เป็นเรื่องของนามธรรม ถ้าไม่มีความรู้ๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็มีความรู้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ ก็มีความรู้ ไปศึกษา ศึกษากับเจ้าลัทธิใดก็ได้แล้วแต่เท่าที่เขารู้ เขารู้ขนาดไหนเขาก็แสดงออกขนาดนั้น

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเขา ศึกษากับเขา มีความรู้เท่าเขา เท่าที่รู้ เขารู้อย่างไรเราก็รู้กับเขา ก็เท่านั้น ก็เท่านั้น มันแสดงออกได้แค่นั้นไง ถ้ามันแสดงออกได้แค่นั้น ศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ ทั้งหมดเลย มาศึกษากับอุทกดาบส อาฬารดาบสเป็นคนสุดท้าย เขาได้สมบัติ ๖ สมบัติ ๘ ก็รู้เหมือนเขา เท่าที่รู้ เท่าที่รู้ใครเป็นคนรู้ละ

เท่าที่รู้ สิ่งที่มีชีวิตมันถึงรับรู้ได้ สิ่งที่ไม่มีชีวิตมันจะเอาอะไรไปรับรู้ สิ่งที่ไม่มีชีวิตมันก็แร่ธาตุ แร่ธาตุมันมีชีวิตหรือ มันมีความทุกข์ความยากที่ไหน มันไม่มีหรือ ถ้ามันมีความทุกข์ ความยาก มีความทุกข์ ความทุกข์จากสิ่งที่มีชีวิต อย่างมนุษย์มีชีวิต สัตว์มันมีชีวิตมันก็มีความทุกข์ความยากของมัน เวลาต้นไม้มันเป็นสิ่งมีชีวิต แต่ไม่มีวิญญาณครอง มันยังแข่งขันกัน มันยังแข่งขันกัน ในป่าในเขา ในป่านั้นจะแข่งขันกันให้ขูดขึ้นไปเพื่อจะเอาแสงแดด มันยังมีการแข่งขันกัน มันยังมีการเอารัดเอาเปรียบของมันในสิ่งที่มีชีวิต แต่ไม่มีวิญญาณครอง

แต่เรามีวิญญาณครอง มีวิญญาณครองจากสิ่งที่เป็นหัวใจ สิ่งทีศาสนาสอนลงที่นี้ แล้วสอนลงที่นี้ คุณิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ เท่าที่รู้ ใจ ใครรู้ขนาดไหนมันก็แสดงออกได้ขนาดนั้น แล้วถ้ามันแสดงออกขนาดนั้น ผู้ที่ไม่รู้ เขาก็แสวงหาสิ่งนั้น เขาก็ไปพึ่งพาอาศัย ไปพึ่งพาอาศัย มันก็เป็นลัทธิ ลัทธิความเชื่อต่างๆ ทั้งนั้น

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเขาแล้ว เท่าที่รู้เท่านี้แก้กิเลสไม่ได้ แก้กิเลสไม่ได้ เพราะสร้างอำนาจวาสนามา ถ้าสร้างอำนาจวาสนามา ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาระลึกถึงโคนต้นหญ้า ระลึกถึงโคนต้นหญ้า อานาปานสติทำความสงบของใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาเอง เวลาเข้ามาแล้ว มันเป็นความจริง ความจริงอะไร เพราะข้อเท็จจริงๆ ใจ

ถ้าข้อเท็จจริง เพราะใจมันสงบเข้ามา บุญเพนิวาสนาสุติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวัภขญาณ มันเป็นมรรคญาณ มันเป็นมรรค เป็นมรรคเป็นผลในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้า มันมีการทำอย่างนี้ เพราะมันมีการทำอย่างนี้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เราเป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา

เท่าที่รู้มันก็รู้ตามโลกนั้นแหละ แต่ถ้าเราเจาะฟองอวิชชาออกมา เราเป็นไก่ตัวแรก มันมีเหตุมีผลอย่างไร เพราะอะไร มันเป็นความรู้ใหม่ๆ เป็นความรู้ที่ว่ามิ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว สัจธรรมความจริงมันเกิดขึ้นมาแล้ว แล้วสัจธรรมความจริงเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาที่ไหนล่ะ มันก็เกิดขึ้นมาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง แล้ววางธรรมวินัย วางธรรมวินัย

การศึกษา การศึกษาเป็นภาคปริยัติเพราะอะไร เพราะเราสาวก-สาวกณะนะ คูสิ ผู้ที่สร้างอำนาจวาสนามาเป็นพระโพธิสัตว์ เขาสละมามากมายมหาศาลขนาดไหน คำว่า สละนะ มันพันธุกรรมของจิต พันธุกรรมของจิตมันพัฒนาให้จิตนี้เข้มแข็ง พัฒนาให้จิตนี้มีวุฒิภาวะ คูสิ เป็นพระเวสสันดร พระเวสสันดรก็จะได้ขึ้นเป็นกษัตริย์อยู่แล้ว แล้วแจกๆ จน... ทำไมจนเขาต่อต้านขนาดนั้น ทำไมท่านยังทำของท่านได้ ทำไมกระแสนสังคมไม่มีผลกระทบกับพระเวสสันดรเลย

เพราะพอจะไล่ว่าในเมื่อประชาชนเขาไม่พอใจ แล้วไล่ ไล่ออกไป ไปอยู่ป่า ก็ไปๆ ไปถึงทุกข์ยากมาขนาดนั้น ขนาดว่าชูชกไปขอกัณหา-ชาลีก็ให้ สิ่งนี้มันเป็นผลของวิภูษณะนะ คือผลของวิภูษณะคนที่สร้างเวรสร้างกรรมต่อกันมา มันมีมุมมองแตกต่างกันมา ชูชกเขาก็มีอริยฐานมา จะตามล้างตามผลาญทุกภพทุกชาติ พระเวสสันดรขึ้นมาก็ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์จะทำคุณงามความดีตลอดไป แล้วผู้ที่เกิดร่วมภพร่วมชาติ มันมีของมันมา ผลของวิภูษณะ

สิ่งที่ผลของวิภูษณะ อำนาจวาสนาที่จิตใจที่สร้างเข้มแข็งมาขนาดนั้น มาตรัสรู้แล้วเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันถึงว่า ถ้ามันมีความรู้จริงมันจะมีวิปัสสนาญาณ มันมีความรู้แจ้ง ถ้ามีความรู้แจ้งอันนั้นวิปัสสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรคญาณอันนั้นมันเป็นสัจธรรม มันเป็นสัจจะความจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงมีรัตนะ ๒ มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระธรรม

เวลาแสดงธรรมจักๆ เวลาแสดงธรรมจักๆ แสดงธรรมๆ ขึ้นมา สาวก-สาวกจะต้องได้ยินได้ฟัง ถ้าสาวก-สาวกได้ยินได้ฟังแล้วมีอำนาจวาสนามากน้อยขนาดไหน ถ้ามีอำนาจวาสนามาก พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม พระอัสสชิต่างๆ ยังไม่มีดวงตาเห็นธรรม ก็ต้องตั้ง

สอนต่อเนื่องจนมีดวงตาเห็นธรรมทั้งหมดแล้วถึงเทศน์อนัตตลักษณะสูตร ถึงเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา

ถ้าเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา สิ่งที่จะเป็นวิปัสสนา วิปัสสนาในอะไร วิปัสสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักรๆ แล้วเวลาพระอัญญาโกณฑัญญะใช้สติปัญญาใคร่ครวญ ใคร่ครวญในสัจจะความจริงอันนั้น พระอัสสชิ พระมหานามต่างๆ ก็ฟังอยู่เหมือนกัน ฟังอยู่เหมือนกัน วุฒิภาวะของใจที่สร้างมาไม่เหมือนกัน ไม่เหมือนกัน สาวก-สาวกะผู้ได้ยินได้ฟัง ได้ยินได้ฟังแล้วมันเป็นประโยชน์ใหม่ ได้ยินได้ฟังแล้วใช้สิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับใจดวงนี้ใหม่ ถ้ามันใช้ประโยชน์ ใช้ประโยชน์จริงใหม่ ใช้ประโยชน์ด้วยสิ่งใด ถ้าใช้ประโยชน์ด้วยสิ่งใด

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเยี่ยมมารณะ มาร เวลามาร พญามารมันครอบคลุมหัวใจของสัตว์โลก แล้วโลภมาก ไม่ยอมให้จิตใจดวงใจพ้นจากอำนาจของมารเลย เวลาลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ ประพฤติปฏิบัติถึงที่สุด เวลานิพพานไป มารค้นหา มารค้นหาจิตวิญญาณนั้น เพราะต้องให้อยู่ในอำนาจของตัวเอง อำนาจของตัวเอง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เธอไม่ต้องค้นหา เธอไม่ต้องค้นหาหรอก ถ้าลูกศิษย์ตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์ พ้นจากมารไปแล้ว มารหาไม่เจอ มารหาไม่เจอ แล้วเวลามาร มารมีครอบครวของมันเป็นนะ พญามารมันมีลูก มีหลาน มีเหลนของมัน แล้วมารมันครอบครองหัวใจของสัตว์โลก

แล้วเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราเกิด ทั้งๆ ที่เรามีบุญ เราเกิดเป็นมนุษย์ เรามีบุญนะ มีบุญ เพราะ เพราะเกิดมาเป็นมนุษย์ มันมีอิสระ มีอิสระ มีกฎหมายคุ้มครอง แล้วใครจะรังแกกัน ใครทำผิดกฎหมายต่างๆ มันผิดกฎหมาย ทำถ้าผิดกฎหมายเจ้าหน้าที่เขาต้องชำระความ แต่มนุษย์มนุษย์มันก็ควบคุมใจตัวเองไม่ได้ เพราะมนุษย์ คูสิ คนที่มารมันครอบงำ มารมันเหยียบย่ำ ไปทำร้ายคนอื่น ไปทำร้ายคนอื่น มันมีของมันอยู่แล้ว

ฉะนั้น เราเกิดเป็นมนุษย์ เราเกิดมาเป็นมนุษย์โดยมนุษย์สมบัติ ฉะนั้น เราเกิดมาในสังคม สังคมเขาจะมีความตึณินินทา สังคมเขาจะมีการข่มเหงกัน อันนั้นเป็นปัญหาสังคม ถ้าเรามีสติมีปัญญา เราพยายามเอาตัวรอด เอาตัวรอดจากสิ่งที่กระแสสังคมนั้น ถ้ากระแสสังคม เราถึงมีสติมีปัญญา มีสติปัญญาจะย้อนกลับมาที่ตัวเรา ถ้าย้อนกลับมาที่ตัวเรา รักษาเรา รักษาหัวใจของเรา

ถ้ารักษาหัวใจ สาวก สาวกะ ผู้ได้ยินได้ฟัง ถ้าได้ยินได้ฟังแล้ว 'ได้ยินได้ฟังแล้ว' โดยสังคมของชาวพุทธ 'ได้ยินได้ฟังแล้ว' ถ้าคนที่มารมณหนา มารมณครอบงำได้มิดชิด ไม่เชื่อ ไม่เชื่อศีลธรรม ไม่เชื่อเรื่องของคุณงามความดี เอาแต่จะเห็นแก่ตัวอย่างเดียว เอาแต่ความพอใจของตัวเอง ถ้าความพอใจของตัวเอง บุษาสีงั้น บุษาสีงั้นมาเป็นประโยชน์ของตัวเอง บุษากิเลส บุษามาร อยู่ได้พญามาร แล้วบุษามาร

แต่ถ้าเรามีสติมีปัญญา เราก็หวง เราก็มีความหวง ความหวงแหนของเราเป็นเรื่องธรรมดาของของเรา ทุกอย่างก็เป็นของเราทั้งนั้น แต่เราเห็นประโยชน์ เราเห็นประโยชน์ การกระทำ ถ้าเรากระทำ ทำคุณงามความดีกับเรา เพื่อบำรุงหัวใจของเรา สิ่งที่เราเสียสละไป มันเป็นเรื่องเล็กน้อย มันเป็นเรื่องเล็กน้อย

คุณสิ พระเรา บุญกิริยาวัตถุ เราหลีกเลี่ยงกัน ใครตั้งใจจะภาวนา ใครตั้งใจทำคุณงามความดี แล้วหัวใจมันสูงต่ำแตกต่างกัน ถ้าคุณงามความดี คุณงามความดีหยาบๆ นะ คุณงามความดีทางโลก คุณงามความดีหยาบๆ คุณงามความดี ถ้าเราจะภาวนาของเรา อันนั้นความดีแท้

ถ้าความดีแท้ พระเรา พระเราเราช่วยเหลือเอื้องานกัน เราจะหลบ เราจะหลีกเลี่ยง เราจะไม่ให้กระเทือนกันเพื่ออะไร เพื่อเขาจะได้สถานที่วิเวก กายวิเวก จิตวิเวก แล้ววิเวกขึ้นมาทำอะไรล่ะ ต่างคนต่างแสวงหา ต่างคนต่างพยายามจะรักษาใจของตัวเอง พยายามจะหาจุดเย็นของเราให้ได้ ถ้าหาจุดเย็นของเราให้ได้นะ เริ่มต้นในการประพฤติปฏิบัตินะ เราต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน ถ้าใจมันสงบขึ้นมา

ใจมันไม่สงบ ไม่สงบเพราะอะไร เท่าที่รู้ เท่าที่รู้นะ พอเท่าที่รู้ มารมณยุ มารมณแห่ มารมณยุ มารมณแห่นะ เท่าที่รู้ เรารู้แล้วไง เวลาเราศึกษามาเรารู้ใหม่ รู้ แล้วมันรู้โดยอะไรล่ะ มันก็รู้โดยอวิชาไง มันก็รู้โดยความรู้เรามันมีมาร พญามารนะ มันมีลูกมีหลานนะ เวลาที่มีลูกมีหลานขึ้นมา เวลาความมันง่าย ความขี้เกียจขี้คร้าน ความผัดวันประกันพรุ่ง การผัดวันประกันพรุ่ง มันลูกหลานมารทั้งนั้น มันยังไม่ได้ไปเห็นครอบครัวของมันเลย

แล้วเราศึกษาธรรมะกัน ศึกษาธรรมะกัน เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านแจกแจงหมดนะ แจกแจงเรื่องอวิชา มันเป็นเจ้าวัฏจักร แจกแจงมา นางคันทา นางอรดี มันเป็นลูกสาวของมาร ลูกสาวของมาร ความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นลูกสาวของมาร

สิ่งที่ว่าลูกของมาร หลานของมาร หลานของมารก็อุปาทานความหลงผิดของเรา ท่าน แจกแจกหมด แล้วเราก็ศึกษา รู้หมด รู้เท่า รู้หมดเลย อวิชชา อวิชชามันเป็นเรือนยอดของมาร แล้วนางตัณหา นางอรดี ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันเป็นลูกสาวของมาร มันเป็นแม่ทัพใหญ่ รู้ไปหมด แล้วแม่ทัพใหญ่มันมีกิริยาอย่างไร มันทำตัวอย่างไร มันมีความรู้สึกอย่างไรใน หัวใจของเรา รู้เท่าทันหมดเลย

รู้เท่า รู้เท่าเพราะอะไร รู้เท่าก็ศึกษารรณะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยิ่งสมัย ปัจจุบัน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรา ท่านเทศนาว่าการมา เพราะท่านประพฤติ ปฏิบัติมา แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติมา คุณ หลวงปู่มั่นท่านไปแก้หลวงปู่เสาร์ แล้วเวลาแก้ขึ้นมาแล้ว แล้วจิตมันเสมอกันแล้ว ต่างคนต่างสาธุ หลวงปู่เสาร์ท่านนิพพานก่อน หลวงปู่มั่นท่าน ไปปลงศพหลวงปู่เสาร์นะ

แล้วหลวงปู่มั่นท่านกลับมา เวลาท่านนิพพานไป ครูบาอาจารย์ท่านปลงศพหลวงปู่มั่น นะ แล้วเวลาท่านแก้ท่านเผาขึ้นมา หมุกณะปฏิบัติมา แก้จิตแก้ยากนะ ผู้เฒ่าจะแก้วะ ผู้เฒ่าจะแก้วะ นี่มันคืออะไรละ คือวิปัสสนาญาณที่เป็นความจริง ที่ได้ชำระล้างมาร ได้ทำลายพญามาร ในหัวใจ เพราะมันมีการทำลายมารไปในหัวใจ มันถึงรู้วิธีการทำลายมารในหัวใจ ผู้รู้แจ้ง รู้แจ้ง เพราะวิปัสสนา รู้แจ้งเพราะปัญญาญาณ ไม่ใช่รู้แจ้งเพราะสิ่งที่ว่าเรารู้เท่า

เรารู้เท่าคือการศึกษาศึกษามามันก็รู้เท่า มันรู้ รู้เท่าณะ รู้เท่า แต่คุณภาพะของใจมัน อ่อนแอ ความอ่อนแอของใจ ใจมันอ่อนแอ ใจมันอ่อนแอนะ จะทำอะไรไป ทำสิ่งใดมันรู้แล้ว เอ้อ รู้แล้ว ธรรมะก็รู้หมด อารมณ์สร้างขึ้นได้ทั้งนั้น อารมณ์สร้างนะ เราบอกไม่เคยเห็นมาร ไม่เคยเห็นมารเลย รู้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ชั้น ๕ รู้จักหมด รู้ถึงขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ เรารู้หมด เรารู้ รู้แต่ชื่อ รู้เท่า รู้แต่ชื่อ แล้วความจริงละ สัจจะความจริงมันไม่มี

ถ้าสัจจะความจริงมันมีนะ ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา อิม มันสงบขึ้นมา ก็เรามีความสุข เวลา มันทุกข์มันยาก นั่นละครอบครวัของมารมันเลี้ยงฉลองกัน ตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย ของมัน มันจะเลี้ยงฉลองกันบนหัวใจของเรา เวลามันกินเลี้ยงฉลองในหัวใจของเรา ชีวิตนี้เศร้าหมอง หมองหม่น ทุกข์ยาก มันกินเลี้ยง มันฉลองกันบนหัวใจของเรา

ศึกษารรณะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้เท่า ฐู่ไปหมด แต่เวลามารมันเลี้ยงฉลองกัน เราคอดกเลย ทำสิ่งใดก็ไม่ได้ ชีวิตนี้ก็มีความทุกข์ จะประพฤติปฏิบัติ ล้มลุกคลุกกลานมันไม่มีอะไรดีไปสักอย่างเลย เวลามันเลี้ยงฉลองกันนะ แล้วมันรวมพลกัน มันทำให้คนถึงกับทำลายตัวเอง คนเวลาทุกข์เวลายากหาทางออกไม่ได้ ทำร้ายตัวเองก็ทำนะ

ทั้งๆ ที่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็บอกไว้แล้ว การทำร้ายคนอื่น มันจะมีโทษน้อยกว่าการทำร้ายตัวเอง การทำร้ายตัวเอง มันจะตกนรกอเวจี แล้วมันจะต้องชดใช้ใน การทำร้ายตัวเองไปอีกภพอีกชาติ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเบรก เหยียบเบรกไว้ บอกไว้ทุกๆ อย่าง ถ้ามันรู้เท่าแล้วทำไมมันหักห้ามใจตัวเองไม่ได้ละ เวลาครอบครัวยุติแล้วมันเลี้ยงฉลองกันบนหัวใจ เวลาจิตใจมันเศร้าหมอง จิตใจมันหมองหม่นมันถึงกับทำร้ายตัวเอง

แต่ถ้าเราศึกษารรณะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเป็นชาวพุทธ มันก็เป็นประเพณีวัฒนธรรม เราก็เห็นกันอยู่ ในเมื่อมีนรก-สวรรค์ นรกก็มี สวรรค์ก็มี มีความจริง คนเราเวียนว่ายตายเกิดก็มีสัจจะความจริง ถ้ามารบอกว่าไม่มีหรือ มันปิดหูปิดตาไว้ เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วก็มีสมบัตินี้ละ แล้วอยู่สุขอยู่สบายไป เดียวก็ตายไป มารมันปิดตาไว้ ครอบครัวยุติช่วยกันซื้อ ช่วยกันลด ให้ไม่มีความเชื่ออย่างนี้เลย

แต่ถ้าเรามีความเชื่อมีศรัทธา แล้วเราพยายามค้นคว้าของเรา สิ่งที่เรา ฐู่เท่านี้เป็นปรีชา ฐู่เท่ามาแล้ว เราอย่าสวมรอย อย่าให้กิเลสมันสวมรอย อย่าให้กิเลสมันบังเงา ว่าสิ่งนี้เป็นสมบัติของเรา สิ่งนี้เป็นความรู้ของเรา เรายังไม่มีความรู้อะไรเลย ถ้าเราจะมีความรู้แจ้ง ความรู้จริงของเรา เราต้องพยายามปฏิบัติของเรา

ถ้าเราปฏิบัติของเรา มันถึงจะเป็นสมบัติของเรา นะ โอปนโยโกร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม แล้วในปัจจุบันนี้เราเรียกสัตว์ที่ไหนมาดูธรรมละ มันเป็นสัญญา มันจำขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาทั้งนั้น ฟังเทศน์ครูบาอาจารย์มาก็หุบยืมสิ่งนั้นมาว่าเป็นสมบัติของเรา ใจ ถ้าเราไม่มีสติปัญญา เราก็เป็นคนโง่ๆ เซ่อๆ อยู่กับสังคมนี้หรือ เราก็ว่าเรามีสติมีปัญญา เรา ฐู่เท่าทันสังคมนะ ฐู่เท่าเล่ห์เหลี่ยมของเพื่อนฝูง ฐู่เท่าเล่ห์เหลี่ยมเท่าทันของคนด้วยกัน

มันว่ามันฉลาดใจ ฐู่เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมนะ ใครจะมีมาไม่ไหน ใครจะมาคิดพลิกแพลงอย่างไร ฐู่เท่าทันกันไปหมด แล้วมันได้อะไร มันได้อะไร เพราะอะไร เพราะไป ฐู่เท่าเล่ห์เหลี่ยมเท่า

ทันคน แต่ทำไมไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมเท่าทันมารในหัวใจละ ทำไมไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมของเราบ้างละ ทำไมไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมในหัวใจเราละ ว่าหัวใจมันทุกข์มันยากอย่างไร

เกิดมาเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพระพุทธศาสนา มันมีอำนาจวาสนาขนาดนี้ อำนาจวาสนา นี้ในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้เอง ในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด แล้วเราก็เป็นสัตว์สองเท้า เราก็เป็นสัตว์สองเท้านะ เราจะเดินตามรอยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใหม่ เราจะพยายามขวนขวายใหม่ แล้วเราเป็นชาวพุทธ เราศึกษาพุทธประวัติ ไปดูสิว่าเวลาพระเวสสันดรไป มันทุกข์ยากขนาดไหน ที่สร้างสมบุญญานิยามมันทุกข์ยากขนาดไหน มันทุกข์ยากขนาดไหนแล้วถึงได้มีอำนาจวาสนามาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แล้วค้นคว้าอย่างไรถึงได้เป็นไก่อ้วแรกเจาะฟองอวิชชาออกมา

เราจะเอาตรงนี้ เอาตรงที่หัวใจของเรามันจะเข้าไปเผชิญกับพญามาร ถ้ามันเห็นมาร เห็นมาร รู้จักมาร การประพฤติปฏิบัติมันก็จะจริงขึ้นมา ไอ้มันไม่เห็น มันไปรู้เท่า รู้เท่า คือเป็นความจำ รู้เท่า คือ สัญญา รู้เท่าคือ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติมา มันหยาบขึ้นมาเป็นคติธรรมได้ เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ท่านบอกละ ในภาคปฏิบัตินี้ในการฟังธรรมนี้สำคัญที่สุด สำคัญจริงๆ มันเป็นเรื่องของเรานี้แหละ มันเป็นเรื่องของพญามารที่มันครอบงำในหัวใจที่มันจ้องงานเลี้ยงฉลองกันอยู่กลางหัวใจนี้แหละ

แต่เราไม่รู้จัก ไม่เฉลียวใจเลย ไม่ได้เฉลียวใจ ไม่ได้แปลกใจเลยว่า คนที่เกิดมามันมีอวิชา มันมีความไม่รู้ในหัวใจ พญามารมันมีลูกมีหลานมีเหลน มันครอบครวของมันเลี้ยงฉลองกันอยู่ในใจ แล้วมันก็เกลี้ยกล่อมอยู่อย่างนี้ แล้วเวลาศึกษาๆ มันก็บังงา นั่นก็รู้แล้ว นี่ก็รู้แล้ว รู้เท่าทันไปหมด แล้วปากเปียกปากแฉะด้วยนะ ดีแต่สอนคนอื่น เวลาจะสอนคนอื่นสอนเขา เอาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสอนเขา แต่ในใจของตัวครอบครวมารมันจ้องงานเลี้ยงกันอยู่นั่น มันเหยียบย่ำอยู่นั่น

ถ้ามันเหยียบย่ำอยู่นะ เราจะประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงของเรา ในเมื่อในกระแสสังคมใครจะมีความรู้ความเห็นอย่างไร มันเป็นกระแสสังคม มันอยู่ที่กรรมของสัตว์ กรรมของสัตว์ สัตว์ที่มันได้สร้างเวรสร้างกรรมกันมา สายบุญสายกรรม ถ้ามีสายบุญสายกรรมกันมา ถึง

ใดที่มันมีเหตุมีผลเราฟังแล้วมันสะท้อนใจนะ แต่ถ้ามันไม่มีไม่ได้สร้างสายบุญสายกรรมกันมา ฟังแล้วมันขัดหู มันชอบ ชอบสิ่งที่มันจะพอใจ นั่นมันสายบุญสายกรรมของเขา

นั่นกระแสดังคม แล้วของเรา เราจะเอาความจริงของเรา เอาความจริง เราก็ศึกษามานะ เท่าที่รู้ เราก็ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเหมือนกัน เราก็ได้ฟังเทศน์ครูบาอาจารย์มาด้วยกันทุกคนๆ เราก็ศึกษามา เราก็รู้เท่าอยู่ เราก็รู้หลักรู้เกณฑ์อยู่ แล้วเวลาปฏิบัติไปมันจริงไหมล่ะ เวลาครูบาอาจารย์ท่านพูดออกมา การแสดงธรรมถ้ามันมีคุณธรรมในหัวใจ สัจจะธรรมที่ออกมา นั่นมันเป็นความจริงทั้งนั้น

แต่ของเรา มันรู้เท่าๆ มันสวมรอย มันไม่เป็นความจริง พอไม่เป็นความจริง สิ่งที่ยังไม่รู้จักงานของตัว ยังไม่เห็นหน้ามาร ยังไม่รู้จัก ยังไม่เห็นมารในหัวใจของตัว แต่สิ่งที่เราฟังธรรมของครูบาอาจารย์มา ความว่ารู้เท่า มารมันพลิก มันพลิก มันพลิกให้ถือตัวถือตน มันพลิกให้เราไม่มีโอกาส มันพลิกให้เราอยู่ในอำนาจของมัน แต่ไปรู้เรื่องคนอื่นนะ รู้เท่าทันแล้วแหละเหลี่ยมของสังคม รู้เท่าทันใครไปทุกๆ คนหมด แต่ไม่รู้เท่าทันตัวเอง

แต่พอเริ่มจะเอาจริงนะ เริ่มจะเอาจริงเราต้องเริ่มกำหนดพุทโธ เราต้องใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราจะต้องเข้ามาสู่ใจของเรา ถ้าเราพยายามจะทำเข้ามาสู่ใจของเรา กำหนดพุทโธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เวลาภาวนาไป เวลาภาวนาไปเพราะเราได้ยินได้ฟังมาเยอะ เราศึกษาค้นคว้ามามาก ถ้าเราได้ยินได้ฟังมาเยอะ มันรู้ก่อน มันรู้ไปก่อน

ถ้ามันรู้ไปก่อน คำว่ารู้ก่อน รู้ก่อนมันรู้อย่างไร มันถึงจะไปรู้ก่อน มันรู้กันไป ถ้ารู้ก่อนมันไม่เป็นความจริง ถ้าคำว่ารู้ก่อนนะ สิ่งที่ยังไม่รู้ก่อน มารมันเริ่มทำผลงานของมันแล้วละ เวลา มารมันทำงานนะ เราไม่รู้จักร่างมารมันทำงาน แต่เวลาเรา เราอ่านชื่อมันได้ทั้งนั้นล่ะ ชื่อของมาร ท้าวสหัมบดีพรหม มาร ชื่อมันอ่านได้ทั้งนั้นเลย อ่านชื่อของมาร บัญชีทะเบียนบ้านมารรู้หมดเลย

แต่เวลาเราพุทโธ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันลงสมาธิไหม ทำไมมันเคลื่อนไปก่อนล่ะ มันรู้ไปก่อน ฉะนั้น เวลาหลวงปู่มั่นท่านเตือนหลวงตา เวลาหลวงตาท่านจะไปหาหลวงปู่มั่น ท่านศึกษามาจนเป็นมหา ท่านจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาไม่ประพฤติปฏิบัติ มารมันครอบครวของมารมันก็ยังสงบเสงี่ยมของมันอยู่

เวลาจะประพฤติปฏิบัติจริงจะเข้าไปต่อกรกับมัน มันเริ่มฟื้นตื่นตัวขึ้นมาแล้ว มันศึกษามากี่ศึกษามาแล้ว นิพพานมันจะมีอยู่จริงหรือเปล่า ถ้าปฏิบัติไปถ้ามันไม่มีอยู่จริง ชีวิตทั้งชีวิตมันจะเสียเปล่าไหม แล้วใคร ใครจะยืนยัน ยืนยันว่านิพพานมีอยู่จริง ทั้งๆ ที่ตำราก็มีอยู่จริง แล้วศึกษามาศึกษาจนได้เป็นมหา

แล้วเวลาจะปฏิบัติขึ้นมาเวลามารมันตื่นขึ้นมามันก็เริ่มสงสัย ถ้ามีผู้ใดบอกชี้ทางกับเรา เราจะถวายเป็นชีวิตกับผู้ๆ นั้น หลวงตาท่านอธิษฐานของท่านอย่างนั้น แล้วท่านกิติศัพท์กิติคุณของหลวงปู่มันมันล้าลือทั่วประเทศ ท่านพุ่งเป้าไปหาหลวงปู่มันเลย เวลาไปถึงไปเจอหลวงปู่มัน หลวงปู่มันเตือนนะ มหา ความจะเป็นมหายันต้องเรียนต้องสอบจนคณะกรรมการเขาให้คะแนนผ่านถึงสอบได้ ถึงได้เป็นมหา มันมีความรู้ ไม่มีความรู้จะเป็นมหาได้อย่างไร และนั่นก็มีความรู้

แต่หลวงปู่มันท่านก็พูด ท่านพูดบอกว่า ความรู้แบบนี้ ที่เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เกิดใส่ศีรษะไว้ สิ่งนี้ประเสริฐนะ ประเสริฐจริงๆ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐมาก เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา ฟองอวิชชา คือ ครอบครวของมารใจ เปลือกไข่ครอบครวของมันทั้งหมดที่มันห่อหุ้มอยู่ ไก่ตัวแรกที่เจาะมันออกมาได้ ทำลายมันออกมาได้

แล้วบอกถึงวิธีการไว้ แล้วก็ไปศึกษาวิธีการทั้งหมดมา สิ่งนี้ประเสริฐมาก เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านิพพาน คุณธรรม สัจธรรมอยู่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนท์นี่คร่ำครวญร้องไห้ มาก อยากให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ก่อน เพราะพระอานนท์นี่เป็นพระโสดาบัน อยากจะบรรลุธรรม ให้โดยที่มีครูบาอาจารย์สอนใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถามพระอานนท์ อานนท์ เวลาเราตายไป เราได้เอาธรรมของใครไปบ้างล่ะ มันก็เอาธรรมของเราไปเท่านั้น ธรรมวินัยที่เราวางไว้จะเป็นศาสดาของเธอ วิธีการทุกอย่างได้สอนได้วางไว้แล้ว วางไว้แล้ว สิ่งที่เป็นความจริงๆ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อยู่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นแหละ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านิพพานไปพร้อมกับคุณธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่สิ่งที่เหลือไว้ๆ ธรรมและวินัยเป็นศาสดาเป็นวิธีการที่จะสอนนั้น แล้วก็

ศึกษา ศึกษาตำรับตำรา ศึกษาที่ศึกษามาจาก ศึกษาจากพระไตรปิฎก แล้วศึกษามาสอบผ่าน
หมด รู้เท่าๆ มีความรู้เท่า รู้เท่าสัจจะความจริง รู้เท่าหมด จนได้เป็นมหา

ศึกษาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐมาก ให้เกิดโลภีระไว้ก่อน
เกิดโลภีไว้บูชา เกิดทวนบูชาไว้ แล้วใส่กุญแจนะ ใส่ลิ้นชักลิ้นกุญแจไว้อย่าให้มันออกมา ประพฤติ
ปฏิบัติไป พยายามทำประพฤติกปฏิบัติไปด้วยข้อเท็จจริง แล้วถ้าปฏิบัติไปถึงความจริงแล้ว ภาค
ปริยัติกับปฏิบัติมันจะเป็นอันเดียวกัน

สิ่งที่รู้เท่า เรารู้เท่ามา เรารู้เท่ามาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งนั้น แล้ว
เราไม่ต้องเอาแสดงออกด้วยความให้มารมันหัวเราะเยาะ พอรู้เท่าขึ้นมาแล้วแสดงพลิกแพลงว่า
เรารู้จริงด้วยความละเมียดละไม ด้วยความกระหมัดกระเมียน เพื่อจะให้สังคมเขายอมรับว่าเรารู้
จริง ไม่มีประโยชน์ เพราะอะไร เพราะเราไม่เคยเห็นมาร เราไม่รู้จักลูกหลานมันเลย ปู่ย่าตายายก็
ไม่รู้จัก เราไม่เคยเห็นหน้ามาร เราจะไปชนะมันได้อย่างไร เราไม่เคยเจอตัวมัน ฉะนั้น หลวงปู่
มันท่านถึงบอกว่าให้เก็บไว้ก่อน แล้วประพฤติกปฏิบัติไป ถ้าปฏิบัติไปนะ ถึงที่สุดแล้วมันจะเป็น
อันเดียวกัน

แต่ถ้าประพฤติกปฏิบัติไปพร้อมกันมันจะเตะ มันจะถีบ มันจะขัด มันจะแย้ง เพราะ เรารู้
ข้อสอบ เรารู้ทุกอย่าง พอรู้แล้วมันควรจะเป็นประโยชน์กับเรา มารมันกลับพลิกมาเป็นอาวุธ
ทำลาย ทำลายการปฏิบัติ มันกลับพลิกให้การประพฤติกปฏิบัติยากขึ้น เหมือนคนเรารู้ข้อสอบ เรา
รู้โจทย์ เราตอบได้หมด คำตอบนั้นมันก็เป็นข้อสอบ คำตอบนั้นมันก็เป็นสิ่งที่ความรู้เท่า แต่มาร
มันพลิกแพลงมาใช้ มารมันพลิกแพลง รู้เกิน รู้ก่อน เราไปรู้ก่อนมันไม่เป็นความจริงกับเรา ถ้า
เป็นความจริงกับเรามันจะรวบไปอนาคตได้ไง มันต้องเป็นปัจจุบันสิ

ถ้ามันจะเป็นปัจจุบัน เราถึงพยายามกำหนดพุทโธของเรา พุทโธของเรา พุทโธๆๆ ของ
เรา เราจะเอาข้อเท็จจริง เราจะไม่เอาคุณธรรมของใคร เราจะไม่เอาคตินิยมของใคร คตินิยม
ท่านสอนมา สอนมาเพื่อให้เรามีกำลังใจ คตินิยมที่ท่านบอกเรามา บอกเราให้ตั้งสติให้ปัจจุบัน
นี้ อย่าส่งออก อย่าส่งไปหน้า อย่าส่งไปหลัง อย่าส่งไปอดีต อย่าส่งไปอนาคต เวลาปฏิบัติขึ้นมา
ก็อยากได้สมาธิ เวลาปฏิบัติขึ้นมาก็อยากจะเกิดปัญญา จะเกิดวิปัสสนาญาณ จะเกิดทุกๆ อย่างให้
มันสมความปรารถนา

มันคิดก่อน มันไปก่อน มันไม่เป็นปัจจุบันไง ฉะนั้นวาง หลวงปู่มั่นท่านจึงสอนบอกให้วาง วางไว้ก่อน อย่าใจร้อน ถ้ามันใจร้อนขึ้นมา จับพัดจับผลูจะเป็นอย่างคาดหมาย อย่างที่คาดหวัง อยากจะให้เป็นอย่างปรารถนา ใดๆ ที่ปรารถนาให้แหละ เรานักปฏิบัติ เราไม่ปรารถนา หรือ ใครบ้างที่ไม่ปรารถนามรรคผลนิพพาน ใครบ้างไม่ปรารถนาคุณงามความดี เราปรารถนาทั้งนั้น แต่เราปรารถนาตามข้อเท็จจริง ทำคุณงามความดีให้มันเกิดขึ้นจริง ตามความเป็นจริง อย่าให้กิเลสมันพลิกแพลง อย่าให้มารมันมาจัดงานเลี้ยงฉลองบนหัวใจของเรา

เราจะปฏิบัตินะ ทำไมให้มารมันมาจัดงานเลี้ยงฉลองอยู่บนหัวใจของเราละ ล้มลุกคลุกคลานให้มันทุกข์ให้มันยากอยู่ แล้วเวลาจะปฏิบัติขึ้นไป จะปฏิบัติขึ้นไปด้วยความเพียรชอบด้วยความเพียรที่ถูกต้อง ด้วยความเพียรที่เป็นความจริง มันควรจะเป็นความเพียรของเรา มารมันก็ใช้เล่ห์เหลี่ยมของมันพลิกแพลงให้รู้ล่วงหน้า ให้รู้ไปก่อน แล้วรู้ไปก่อน มันก็แปลกใจนะ รู้ไปก่อนเพราะอะไร

เพราะจิต หลวงปู่มั่นครูบาอาจารย์ท่านจะพูดว่า จิตนี้มหัศจรรย์นัก จิตนี้ ความรู้สึกนี้มหัศจรรย์นัก มันสร้างภาพอย่างไรก็ได้ เวลากิเลสมันเลี้ยงฉลองกันนะ มันทำให้เราทุกข์เรายาก ทำให้เราเจ็บช้ำน้ำใจ มันเหยียบย่ำ มันเลี้ยงฉลองกัน เราเจ็บช้ำ แล้วมันก็เป็นผลประโยชน์ของมัน ผลประโยชน์ของกิเลสไง ผลประโยชน์ของมาร กิเลสมันฉลาด แต่ไ้ปัญญาที่เราว่าฉลาดมันเป็นความเชื่อ ความเชื่อเพราะมารมันข่มขู่อยู่ไง แต่เวลาเราเอาจริงเอาจังด้วยความเพียรของเรา เวลามันควรจะเป็นประโยชน์กับเรามันถลาไปอีกชะ มันกลายเป็นรู้ก่อนอีก สมมติเป็นอย่างนั้น ว่างหมดเลย

ความว่างใครเป็นคนบอกว่าความว่างละ ความว่างต้องเป็นจิต จิตมันเป็นความว่าง ไม่ใช่ว่าอารมณ์เป็นความว่าง ถ้าเราบอกว่ามันว่างหมดก็อารมณ์ ไม่ใช่จิต เรากำหนดพุทโธๆ ก็อารมณ์เหมือนกัน เวลามันทุกข์มันยากก็อารมณ์เหมือนกัน เวลาอารมณ์ที่มันทุกข์มันยาก เวลากิเลส เวลาพญามารมันย่ำมันยีเอานะ มันก็อารมณ์ความทุกข์ อารมณ์ที่เศร้าหมอง อารมณ์ที่ทุกข์ยาก

เวลาพยายามประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงขึ้นมา มันจะเป็นคุณธรรม สุขอันใดเท่าจิตสงบไม่มี ธรรมโอสถ มันควรมีคุณธรรม มียาเพื่อรักษาบ้าง เวลาจะเป็นจริงขึ้นมา มารมัน

ก็พลิกแพลง มาร ตำรา วิธีการของมัน วิชาการของมัน แต่เราจะประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้เห็นตัวมัน มันก็พลิกแพลงให้เรา รู้ก่อนอีก รู้ล่วงหน้าอีก มันก็เลยไม่เป็นปัจจุบัน

ตั้งสติไว้ พยายามกำหนดพุทโธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เวลาประพฤติปฏิบัตินะ พวกเรา สาวก สาวกะ สาวกคือผู้ที่ไต่ย่นไต่พัง สาวกคือมีตำรับตำรา สิ่งที่เป็นทางวิชาการที่เราจะหมั่นเพียร เราพยายามจะประพฤติปฏิบัติ พยายามจะทำความเป็นจริงของเราขึ้นมา ถ้ามันเป็นสติก็เป็นสติที่ยั่งยืน ไม่ให้มารมันเลี้ยงหลอกลวงกัน ถ้ามารมันจะมาเลี้ยงหลอกลวงกัน มันจุดกระชากลากหัวใจนี้ไปไถ คือความคิด ความคิดที่มันคิดคั่น ความคิดที่มันกระทบกระเทือนหัวใจ มารมันจัดงานเลี้ยง

เราตั้งสติของเราไว้ ถ้าตั้งสตินะ ตั้งสติที่ยั่งยืน สิ่งใดที่มันคิดคั่นในใจ สิ่งใดที่มันข่มขี้ในใจ ตั้งสติระลึกพุทโธ เปลี่ยน ไม่ต้องไปเสียดายอารมณ์ ไม่ต้องไปเสียดายว่า ไหนมารเป็นอย่างไร ขอคุณก่อน ขอคุณน้ำมารก่อน เพราะถ้าขอคุณน้ำมารก็เดินตามรอยมันไป เดินตามรอยความคิด เดินตามรอยอารมณ์ที่เจ็บช้ำ เดินตามรอยสิ่งที่เจ็บปวด เดินตามรอยมันไป มันก็มีแต่น้ำตาไหลนองหน้าไป ไม่ต้องไปเดินตามมัน ไม่ต้องไปอยากคร่ำครวญของมาร กำหนดพุทโธ พุทธานุสสติ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางกรรมฐาน ๔๐ การทำความสงบของใจ ๔๐ วิธีการ ในเมื่อเราเป็นปุถุชนคนหนา เราไม่ละเอียดพอ เราไม่มีสติปัญญาครอบคอบที่เราจะไปต่อสู้กับพญามาร ที่เราจะไปเห็นหน้า ไปเห็นครอบครัวของมัน ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงให้กำหนดพุทโธ พุทธานุสสติ ัมมานุสสติ สังฆานุสสติ ไม่ต้องไปเสียดายอารมณ์ ไม่ต้องไปเสียดายความอยากรู้ยากเห็น เราพยายามกำหนดพุทโธของเรา ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ

ถ้าพุทโธก็พุทโธๆ เป็นคำบริกรรม พอคำบริกรรมมันก็ระลึกพุท หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ นี่ผู้ที่ภาวนาใหม่ ผู้ที่ภาวนาใหม่เพราะจิตนี้เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นรูปธรรมเรายังจับผิดจับถูก สิ่งที่เป็นรูปธรรม เรายังทำงานยังผิดพลาด แล้วสิ่งที่เป็นนามธรรมคือความคิดคืออารมณ์ อารมณ์ความคิดแล้วเราจะรู้เท่าทันมันเอาที่ไหน ฉะนั้น ผู้ที่ฝึกหัดใหม่เขาถึงให้หายใจ เพราะการหายใจมันเป็นความร้อน หายใจเป็นอากาศมันกระทบกับร่างกาย มันเป็นความร้อน มันชัดเจนใจ

หายใจเข้าให้ลึกๆ หายใจออกนึ๊กๆ ผู้ที่ปฏิบัติใหม่ แต่เวลาผู้ที่มีชำนาญแล้ว หายใจอย่างเดียวกันก็ได้ อานาปานสติ หรือกำหนดพุทโธๆๆ ท่องเร็วๆ ก็ได้ เราไม่เดินตามรอยของมาร ไม่เดินตามรอยครอบครัวของมัน ไม่เดินตามรอยคือไม่ตามรอยอารมณ์ความรู้สึกอันนั้นไปไง เรากำหนดพุทโธคือพุทธานุสสติ มันก็เป็นความคิดนะ มันก็เป็นอารมณ์อันหนึ่ง แต่อารมณ์มันเปลี่ยน เปลี่ยนอารมณ์ใหม่ ไม่อยู่ในอารมณ์ที่เดินตามรอยของมาร ให้มารมันชักจูงไปไง ชักจูงไปแล้วก็จะปฏิบัติให้ได้ผล ปฏิบัติแล้ว

ถ้ารู้เท่าก็คิดไปอย่างนั้น พอปฏิบัติไปแล้วอันนี้เป็นสมาธิ สมาธิคือการว่างๆ ว่างๆ มันเป็นหลักของครอบครัวมาร แค่หลานมัน หลานมันพลิกแพลง เพราะหลาน ลูกหลานของมัน เต็มๆ มันมาคอยแหยมไม่ให้จิตเราสงบขึ้นมา เพราะจิตถ้าจิตมันสงบ เรามีสติมีปัญญาต่อสู้อะไร เวลาประพฤติปฏิบัติเราต่อสู้กับหัวใจของเรา เราต่อสู้นะ ใจต่อสู้กับหัวใจ ใจคือสิ่งที่เกิดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของเรา เราก็เอาความรู้สึกนึกคิด หาเหตุผลต่อสู้กับมัน ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ เพื่อเปลี่ยนอารมณ์ เพื่อให้เกาะพุทโธไว้ เพราะสิ่งนี้มันมีอยู่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาย้อนอดีตชาติไป บุปเพณิวาसानุสสติญาณ เห็นจิตเวียนว่ายตายเกิดตั้งแต่พระเวสสันดรไป จิตนี้มันมีเวียนว่ายตายเกิด สิ่งที่ยืนว่ายตายเกิดมันสร้างสมมาเป็นอำนาจวาสนาบารมี ฉะนั้น สิ่งที่เราสร้างอำนาจวาสนาบารมี สิ่งที่ยืนว่ายตายเกิดมันมีอย่างนี้ ถ้าจุดอุปาทานถ้ำมันไม่สิ้นกิเลสมันก็เวียนว่ายตายเกิดไป ถ้าเป็นพระอนาคา ก็เกิดบนพรหม เกิดทั้งนั้น ถ้าเป็นสกิทาคา เป็นพระโสดาบัน แล้วแต่ที่เราทำจริง ไม่จริงแค่ไหน แต่ถ้าเป็นปุถุชนเวียนว่ายตายเกิดเลยไม่มีต้น ไม่มีปลาย

ฉะนั้น สิ่งที่มีอยู่ กำหนดพุทโธๆๆ สิ่งที่มีอยู่ สิ่งที่เป็นนามธรรมแต่มันมีของมันอยู่ ถ้ามีอยู่ เรากำหนดพุทโธๆๆ พุทธานุสสติ สิ่งนี้มันคาบจรกรรมไว้ เปลี่ยนอารมณ์มาอยู่ที่พุทโธๆๆ แล้วถ้าพุทโธ มันสะสมๆ เวลามันปล่อยวางเข้ามาละ มันปล่อยวางอะไร มันปล่อยวาง สิ่งที่มาครอบครัวของมาร มันจัดงานเลี้ยงกันอยู่บนหัวใจ เวลามันพุทโธๆๆ มันเก็บที่เก็บฐานจนสิ่งที่มารมันเลี้ยงฉลองกันอยู่ มันจัดงานเลี้ยงไม่ได้ ไม่ได้ เพราะถ้ามันจัดงานเลี้ยงของมันได้ ถ้ามารมันฉลองบนหัวใจของเรา ความรู้สึกนึกคิดมันก็ทุกข์ก็ยากใจ มันก็มีแต่แรงเสียดสีในหัวใจใจ

แต่พุทโธๆๆ เรายึดพื้นที่ไม่ให้มันจัดงานเลี้ยงๆ พุทโธๆๆ จนสงบ กิเลสสงบตัวลง มันถึงเป็นสัมมาสมาธิ เป็นสมาธิได้เพราะกิเลสมันสงบตัวลง พอมันสงบตัวลง สิ่งที่ว่ารู้เท่าๆ ฐูป

หมด ถ้ากิเลสไม่สงบตัวลง สมาธิมันพุดปากเปือกปากแฉะ เวลาปฏิบัติไปมันพุดไปก่อนเลย เพราะพุดตามตำรา สิ่งตำรามันมีอยู่แล้ว แล้วคนที่ประพฤติปฏิบัติไม่มีหลักมีเกณฑ์ มันก็เชื่อ เพราะว่าพุทธพจน์ไง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุดไว้แล้วไง มันมีอยู่จริงใจ มันมีอยู่ทางทฤษฎีไง แล้วพวกนี้คงปฏิบัติได้จริง เพราะเราก็ไม่รู้ เราก็ไม่รู้

แต่ถ้าผู้ปฏิบัติจริงเขารู้ ถ้าเขารู้แล้วนะ สมาธิ สมาธิเป็นอย่างไร ถ้าพุดต้องพุดสมาธิให้ถูก คนที่ทำสมาธิเป็นจะพุดสมาธิถูก คนที่มีปัญญารู้แจ้ง เขาจะบอกปัญญาญาณแต่ละชั้นแต่ละตอน ถูกต้อง ภาวนามยปัญญา ปัญญารู้แจ้ง ปัญญาจะเกิดวิปัสสนา ปัญญาการชำระล้างกิเลสมันเกิดขึ้นมาจากไหน มันเกิดขึ้นมาจากตำราหรือ เกิดขึ้นมาจากสิ่งใด ไม่มี มันเกิดขึ้นมาจากจิตที่ทุกข์ที่ยากนั้นแหละ มันเกิดขึ้นมาจากจิต จากจิตที่ทุกข์ที่ยาก จากจิตที่ทำความสงบของใจเข้ามา

ถ้าใจมันสงบขึ้นมา พุทโธๆ จิตสงบเข้ามา ถ้ามันสงบเข้ามา กิเลสมันจางงานเลี้ยงไม่ได้ ถ้ามันจางงานเลี้ยงไม่ได้ มันก็ไม่สร้างอารมณ์ความทุกข์ความยากในใจ ถ้ามันไม่สร้างอารมณ์ความทุกข์ความยากในใจ มันเป็นปัจจุบัน มันไม่รู้ก่อน แล้วมันก็ไม่คาดหมาย

การคาดหมาย อันนี้สำคัญนะ ถ้าการคาดหมายทางโลกเขาเรียกว่าสันนิษฐาน แล้วเป็นข้ออ้าง เป็นข้ออ้างของอวิชชา เป็นข้ออ้างของมาร มารมันอ้างเลยว่าสันนิษฐานเอา สันนิษฐานคือความไม่รู้ มันก็เข้ากันหมด สันนิษฐานก็คือเดา การดันเดา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แล้วถ้ามันดันเดาธรรม สันนิษฐานคือมันเดา แล้วมันเดาแล้วมันเป็นความจริงไหม

ทั้งๆ ที่รู้เท่า ก็ตั้งจะความจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้เท่าคือทฤษฎี แล้วมันยังสันนิษฐานอีกนะ สันนิษฐานมันก็สันนิษฐานโดยการดันการเดา มันจะเป็นความจริงมาไหม ฉะนั้น อันนี้มันเป็นเรื่องของเล่ห์เหลี่ยมของมาร เล่ห์เหลี่ยมของกิเลสตัดหาความทะยานอยาก เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราศึกษาด้วยความรู้เท่า เราก็คิดว่ามันเป็นทฤษฎี มันเป็นข้อเท็จจริง ต้องเป็นอย่างนี้ ต้องเป็นอย่างนี้ ต้องเป็นอย่างนี้ เวลาบอกว่าทำความสงบของใจเข้ามา ใจสงบแล้วออกพิจารณากาย พิจารณากาย

มันสร้างภาพได้หมด มันรู้ก่อน มันสันนิษฐาน แล้วมันก็เป็นจินตนาการ แล้วมันก็เป็นไป เป็นไปตลอดคอย่างนั้น ถ้าเป็นผลงานของมาร มันจะชักนำ ชักให้การประพฤติปฏิบัติ ล้มเหลว แต่ถ้าเราจะเอาความจริงนะ เอาความจริงต้องทดสอบ ถ้าจิตสงบเข้ามาแล้ว มีความสงบ

แล้ว ความสงบ ถ้าพอลายตัวออกมามันเป็นอย่างไร ถ้ามันคลายตัวออกมาละ แล้วที่มันสงบ สงบเพราะเหตุใด สงบเพราะว่าคำบริกรรม สงบเพราะใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราขยันหมั่นเพียร ทำแบบที่มันเคยสงบ ทำแบบนั้น

ถ้าทำแบบนี้ถ้ากิเลสมันรู้เท่า เวลาถูกหลนมันมา มันก็มาเหยยละ เคยทำแล้ว ของมัน ใค้อยู่แล้ว ถ้าของใค้อยู่แล้ว ความรู้เท่า รู้เท่าสิ่งที่เป็นทฤษฎี แต่พอเราทำความสงบของใจเข้ามา มันรู้จริง รู้จริงเพราะจิตเราเคยสงบ จิตสงบแล้วทำไมมันเสื่อมละ เสื่อมแล้วเราจะเข้าละ เราจะเข้าสู่ความสงบนั้น เราต้องชำนาญ ชำนาญการรักษาหัวใจใจ การทำสมาธิคือการรักษาหัวใจให้ สงบระงับ การทำสมาธิคือไม่ต้องการให้มารมันจ้งงานเลี้ยงฉลองบนหัวใจ

ถ้าเรามีสติ มีสติกำหนดพุทโธ พุทโธ จนสงบตัวลงมา สงบตัวคือกิเลสมันสงบตัวลง ถ้า กิเลสมันสงบตัวลง เพราะมันมิใช่ใหม่ ถ้าโดยธรรมชาติของเรา โดยธรรมชาติของคน ความคิด มันเกิดตลอด แล้วความคิดถ้ามันอยู่ในอำนาจของมาร มันมีแต่เรื่องเลวร้ายทั้งนั้น มันมีแต่เรื่อง ของมารยุเหยให้ความคิดเรามีแต่ความทุกข์ยากทั้งนั้น แต่เพราะเรามีอำนาจวาสนา เราเป็นชาว พุทธ แล้วเราอยากประพฤติปฏิบัติละ เราถึงมีความเข้มแข็ง เราถึงมีกำลังใจกำหนดพุทโธ ใช้ ปัญญาอบรมสมาธิจนมันสงบเข้ามาได้

ถ้ามันสงบเข้ามาได้ มันเห็นเลยละ ระหว่างที่เวลามารมันเลี้ยงฉลองกันอยู่ มันมีความ ทุกข์ความยากขนาดไหน ถ้ามีสติสัมปชัญญะ แล้วใช้คำบริกรรม ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เวลามัน สงบเข้ามา มันสงบเข้ามา เจริญ เวลามันคลายออกมันก็เสื่อม ถ้ามีการชำนาญในวิถีสักชำนาญใน การกระทำ ถ้าคนเราเคยทำความสงบของใจได้ มันมันใจละ ว่าเราทำได้ แล้วมันมีอยู่จริง

เราคิดว่าเราทำได้ แต่มันมีอยู่จริงหรือไม่ แล้วเวลาจิตบางทีจิตมันสงบแล้วอันนี้มันคือ อะไร อันนี้มันคืออะไร อันนี้คือมันปล่อยวางมา แล้วเราฝึกหัดให้มันมีความชำนาญ พอมีความ ชำนาญ มีความชำนาญคือรักษาใจได้ใจ แล้วเมื่อไหร่จะใช้ปัญญาละ ปัญญามันใช้ได้แล้ว ปัญญา มันใช้ตั้งแต่ปัญญาอบรมสมาธิ มันใช้ปัญญามาแล้ว ถ้ามันปล่อยเข้ามามันก็เป็นสมาธิ ถ้ามัน เสวยอารมณ์ มันคิดของมัน มันมีความคิดผุดขึ้นมา มันก็ส่งออกละ เราใช้ปัญญาไล่ถอนเข้ามา มันก็กลับมาสงบ กลับมาสงบ

มันสงบขึ้นมาเพื่อ เวลามารมันจ้งงานเลี้ยง แล้วเวลาเรามีสติปัญญา กิเลสมันสงบตัวลง กิเลสมันสงบตัวลง สงบบ่อยครั้งเข้า เวลามันเสวยอารมณ์ ทั่วๆ ที่ความคิดมันเกิดกับใจตลอด

ความคิดเวลาสิ่งที่มารมันเลี้ยวฉลองของมัน มันก็เข้าใจ ใช้อารมณ์ความรู้สึกเป็นการ มารมันออก มันเป็นอนุสัย มันใช้งานของมัน มันไหล มันไปตามข้อเท็จจริง ตามความเป็นจริงของมัน ตามความเป็นจริง ความเป็นจริงของมนุษย์ มันมีของมันอยู่อย่างนั้น

แต่เพราะเราทำความสงบของใจเข้ามา พอใจมันสงบแล้ว ใจมันสงบ มันเสวยคือมันก็จะทำงานตามการทำงานของจิต วิถีแห่งจิต จิตมันจะทำงานของมันอยู่อย่างนี้ วิถีแห่งความคิด มันจะมีของมันอยู่อย่างนี้ มันเป็นของมันอยู่อย่างนี้ แต่มารมันใช้งาน มารมันใช้งาน มันก็เลยเป็นผลงานของมาร แต่ถ้ามันสิ่งว่ารู้เท่า รู้เท่า รู้เท่าเพราะมารมันอ้าง ไร มารมันอ้าง

แต่เราพูดโง่ๆ พอจิตมันสงบเข้ามา เราจะไม่ให้จิตของเราเป็นที่เลี้ยวฉลองของมาร มันสงบบ่อยๆ ครั้งเข้า เวลามันเสวยอารมณ์ เสวยอารมณ์ จิตเห็นอาการของจิต จิตสงบแล้วมันถึงเห็น ถ้าจิตมันเห็นของมัน เห็นก็คือเห็นอะไร นี่ไงที่เห็นว่าเห็นกิเลส เห็นกิเลส คนไม่เห็นกิเลสมันจะรู้จักกิเลสได้อย่างไร คนไม่เคยเห็นมาร ไม่เคยเห็นลูกหลานของมาร ไม่เห็นร่องรอยของมาร คนร้ายมันเข้ามาจับมาปล้น แล้วเราไม่รู้ว่ามันอยู่ไหน แต่มันก็รู้ว่ามันปล้นทุกวัน มันก็มาทำลายหัวใจเราทุกวัน แต่ไม่รู้ว่ามันอยู่ไหน ไม่รู้ไม่เห็น ไม่รู้ไม่เห็นก็ไม่รู้จักมาร ไร ไม่เห็นมาร ไร ถ้าไม่รู้ไม่เห็นมาร แล้วที่พูดอยู่พูดอะไร เท่าที่รู้ เท่าที่รู้ก็คือผลงานของกิเลส ไร

ถ้าเป็นผลงานของกิเลส แต่ถ้าจิตมันสงบแล้ว ทำความสงบของใจเข้ามาเพราะด้วยความเพียร ด้วยความวิริยะ ด้วยความอดสาหะ การปฏิบัติเริ่มต้นมันเป็นการปฏิบัติยาก ปฏิบัติยาก เพราะอะไร เพราะว่าคนไม่เคยทำ เขาเรียกว่าภาวนาเป็นแล้ว ภาวนายังไม่เป็น ถ้าภาวนายังไม่เป็น แต่เรามีจุดมุ่งหมาย เราเห็นคุณค่าของชีวิต เราก็พยายามทำของเรา การทำของเราทำเพื่อบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่ออำนาจวาสนาของจิตดวงนี้ให้ภพชาติมันสิ้นเข้ามา ถ้ามันภาวนาแล้วจิตมันไม่สงบ ไม่เกิดวิปัสสนา ไม่เกิดตามความเป็นจริงขึ้นมาตามความเป็นจริง

แต่ถ้ามันสงบเข้ามาแล้วมันเป็นความจริงขึ้นมา เป็นความจริง ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เราจะเห็นลูกหลานของมารละ ลูกหลานของมารมันเป็นสังโยชน์ ลูกหลานของมารคือเครื่องร้อยรัดของใจ แต่ถ้าเป็นนิमितนะ ถ้าเรามีนิमित เราเห็นกาย เห็นกายมันก็เป็นโครงสร้างของกาย ไปเห็นอวัยวะอะไรต่างๆ เห็น ทำไมจะต้องเห็น ต้องเห็นเพราะว่าอะไร เพราะในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐเพราะอะไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐเพราะว่าท่านใช้วิปัสสนาญาณของท่าน วิชชาสาม มรรคญาณทำลายอวิชชา ทำลายอวิชชาคือเจ้าวัฏจักร คือพญามาร คือปุ๋ยของมารที่มันครอบคลุมหัวใจของสัตว์โลก แล้วมันครอบคลุมหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันครอบคลุมหัวใจของจิตทุกดวงที่เกิดมา แล้วท่านชำระล้างของท่านไป มันเป็นธรรมในใจของท่านถึงนิพพานไปพร้อมกับท่าน แล้วท่านวางวิธีการไว้ เราไปรู้เท่าขึ้นมาแล้วเราก็ม่าอ้างอิง แล้วเวลาปฏิบัติขึ้นมาให้มารมันพลิกแพลงอีก รู้ก่อน รู้เดา รู้สันนิษฐาน รู้ไปหมดเลย แต่ไม่เป็นความจริง

แต่ถ้าเป็นความจริง เราเห็นความจริง เราเห็นมาร ไร เห็นมาร ถ้าเห็นมารแล้วก็ วิปัสสนา ไร เห็นมารก็ต้องมีการแยกแยะด้วยกิเลสกับธรรม ไร ด้วยกิเลสหรือก็ลูกหลานของมาร ไร กิเลสก็พญามาร ไร มันก็เป็นหน้าที่ เป็นวิธี เป็นหน้าที่ เป็นงานของเขา งานของมาร งานของครอบครัว มาร เขาทำงานของเขาตลอดเวลา

ไอ้ของเรา เราจะนั่งสมาธิจิตสงบขึ้นมา มันจะมีกำลังขึ้นมาแต่ละคราว แล้วเวลามันเห็นตามความเป็นจริงวิปัสสนาไป เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม พิจารณาไป ถ้าสมาธิมันอ่อน สมาธิใช้ไปแล้ว ใช้พลังไปแล้วมันก็เสื่อมลง มันใช้ไปมันก็ทอนกำลังของมันลงมา พอลงมา กำลังของสมาธิไม่พอ ปัญญาที่เราใคร่ครวญอยู่มันไปไม่ได้ละ แล้วเวลามันจะเป็นจริงมันก็เป็นสัญญา เป็นสัญญามันก็เข้าทางของมารอีกละ เข้าทางของลูกหลานมาร เข้าทางของกิเลส กิเลสมันทำงานอยู่ตลอดเวลาโดยธรรมชาติของมัน

แต่สังขรณ์ๆ สังขรณ์มันเป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยนี้เป็นทฤษฎี เป็นวิธีการ แล้วเราไปศึกษารู้เท่า เราก็อ้างอิงว่านี่เป็นสมบัติของเรา แล้วก็พูดปากเปียกปากแฉะ พูดให้มันเหมือน ไอ้คนที่ไม่มีวุฒิภาวะก็คิดว่าใช่ เพราะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พูดแบบนี้เหมือนกัน คนพูดเหมือนกัน แต่คนหนึ่งพูดด้วยคุณธรรม พูดด้วยความเป็นจริง อีกคนหนึ่งพูดออกมาด้วยกิเลส ไร พูดมาโดยที่ยังอยู่ในใต้อำนาจของมาร ไร ยังไม่เข้าใจ ไม่เห็นมารเลย คือแพ้ตัวเอง คือแพ้ตัวเองไม่ทำทันกิเลสในตัวของตัวเอง แต่รู้เท่านั้น สิ่งที่อยู่เท่า รู้เท่าก็รู้จำ

แต่เวลาเราปฏิบัติ เวลาถ้ามันออกไปทางมาร เราก็กลับมาทำความเข้าใจให้มากขึ้น ถ้าเราทำความเข้าใจให้มากขึ้น คือไม่ให้มารมันจัดงานเลี้ยงในบนหัวใจ ถ้ามันจัดงานเลี้ยง

ในหัวใจไม่ได้ ในพื้นที่นั้นก็สะอาดบริสุทธิ์ สะอาดบริสุทธิ์ก็คือกำลังของสมาธิ กำลังสมาธิแล้ว วิปัสสนาจับได้ พิจารณาแยกแยะไปบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ระหว่างกิเลสกับมารมันต้อง พิจารณากัน

การพิจารณาอย่างนี้ เขาบอกขั้น ๕ เวลาขั้น ๕ ขั้น ๕ ที่สะอาดบริสุทธิ์ ขั้น ๕ มันจะ สะอาดบริสุทธิ์มาจากไหน มันเป็นขันธมาร มันเป็นเรื่องของมาร มารมันใช้ขั้น ๕ มัน ใช้ธาตุ ๔ และขั้น ๕ หาผลประโยชน์ ธาตุ ๔ ที จะกินตามพอใจของตัว กินเสร็จแล้วจะใช้รูปทรง องค์เอวมันยังสวยงามอยู่อีก ธาตุ แล้วกินเพราะอะไร กินเพราะอยาก อยากก็รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็เป็นอารมณ์ความรู้สึก มันก็ธาตุ ๔ ขั้น ๕ มันก็บอกว่ามันสะอาดบริสุทธิ์ มันจะสะอาดบริสุทธิ์ได้อย่างไร มันเป็นมาร ในเมื่อมารมันเป็นอวิชา มันคลุมอยู่หัวใจ มัน เป็นมารไปหมด ขันธมารมันเป็นเรื่องเวรเรื่องกรรม เรื่องการสร้างความทุกข์ความยากทั้งนั้น

แต่เพราะเราถือศีล เพราะเรามีศีล ศีลคือความปกติของใจ เราจะสร้างสมาธิ คำว่าพุทโธ พุทโธ ให้มันมีกำลังขึ้นมา เพื่อให้กิเลส ครอบครัวยของมันทำงานไม่ได้ แล้วพอจิตสงบแล้วเราถึง ฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาวิปัสสนาญาณ วิปัสสนาญาณคือการรู้แจ้ง วิปัสสนา ศีล สมาธิ ปัญญา สิ่งที่เกิดขึ้นมันถึงเป็นการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริง ที่ว่า เป็นจริงมันต้องต่อสู้กับมาร ต่อสู้คือระหว่างกิเลสกับมารต่อสู้กัน กิเลสผลงานของมัน หน้าที่ ของมัน มันทำของมันอยู่แล้ว

แต่เราทำศีล สมาธิ ปัญญา อันนี้เป็นการฝึกฝน เป็นการสร้างสม เป็นการกระทำของเรา เราสร้างสมของเราขึ้นมา ถ้าสร้างสมขึ้นมาแล้วมีจิตนิสัย เวลาเราต่อสู้แล้ว เราพิจารณาของเรา มันปล่อย มันวาง มันปล่อยแล้วปล่อยเล่า ตึงคปทาน แล้วเวลามันชะงักใจ เสียท่ามาร มารมัน พลิกแพลง หลุดไม้หลุดมือตามมันไปละ แล้วมันก็เสื่อม มันเสื่อมคืออะไร เสื่อมคือเวลามันถอย ออกมาแล้วมันทุกข์มันยาก เสื่อมคือว่าจิตใจมันไม่คงที่ เราก็ต้องพยายามทำของเราให้เจริญ ขึ้นมา แล้ววิปัสสนาต่อเนื่องๆ

คำว่า ต่อเนื่อง เวลามันมรรคสามัคคี เวลามันขาดนะ เราได้ทำร้าย เราได้ชำระมาร เราได้ ฆ่าลูกหลานของมันนะ ถ้าเราได้ฆ่าลูกหลานของมัน ขั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ มันรู้ได้ระดับหนึ่ง ระดับของขั้น ๕ ไม่ใช่

ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ แต่ชั้นอย่างกลาง อย่างละเอียดมันยังมีอยู่ข้างบนนะ มันยังมีของมันอยู่ มันยังมีของมันอยู่ด้วยภาคปฏิบัตินะ

แต่ในพระไตรปิฎก ในทางวิชาการ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ เขาคิดว่าชั้น ๕ ไม่มีละ แล้วปฏิบัติต่อไป มารมณ์ก็พลิกเพลงของมันไปเรื่อย แล้วถ้าใครปฏิบัติไปรู้ ไปเห็น ไปต่อสู้อันเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป วิปัสสนา วิปัสสนาญาณ วิปัสสนาญาณอย่างรู้แจ้ง ปัญญาที่รู้แจ้ง ไม่ใช่สิ่งที่รู้เท่า รู้เท่ามารพาใช้ แต่รู้แจ้ง รู้แจ้งด้วยความเพียร ความวิริยะ ความอดุทธาหะ

การกระทำของเรา เราทุกข์เรายากอยู่ เราทุกข์ยากเพราะเราพอใจ เราทุกข์ยากเพราะเราจะสู้กับกิเลส เราทุกข์ยากเพราะว่าความทุกข์นี้เพื่อจะพ้นจากทุกข์ ไม่ใช่ทุกข์ซ้ำทุกข์ ทุกข์เกิดมาแล้วน้ำตาไหลพราก ทุกข์แล้วทุกข์อีก แต่ความทุกข์นี้ ความเพียร ความวิริยะ ความอดุทธาหะ เป็นความทุกข์แน่นอน เป็นความขยันหมั่นเพียรของเรา เป็นความทุกข์ แต่ทุกข์อย่างนี้ทุกข์เพื่อจะแก้ทุกข์ ทุกข์อย่างนี้เพื่อจะดับทุกข์ เอวัง